

Дзень, які нам варта адзначыць

«К ШЧАСЦЮ Ё ШЫРОКІЯ ДАЛІ...»

Падзел і ўз'яднанне Беларусі ў творчасці Якуба Коласа

15 мая 1921 года Якуб Колас разам з сям'ёй пасля шасці гадоў разлукі з радзімай прыежджае ў Мінск. Родную зямлю паэт быў вымушаны пакінуць у сувязі з падзеямі Першай сусветнай вайны. У верасні 1915 года Якуб Колас быў мабілізаваны ў царскую армію. Пасля вучобы ў Аляксандраўскім ваенным вучылішчы ў Маскве ён накіроўваецца ў запасны полк у Пярмі. У ліпені 1917 года п'яцімесячнага пэрада прызначаюць начальнікам эшалона і накіроўваюць на Румынскі фронт. У хуткім часе паэт цяжка захварэў і быў камісаваны з арміі. Якуб Колас прыежджае ў горад Абаянь Курскай губерні, там разам з сынамі Данілам і Юркам жыве жонка паэта Марыя Дзмітрыеўна. На Куршчыне п'яцімесячнага працуе настаўнікам і школьным інспектарам. У многіх паэтычных радках Якуба Коласа адчуваецца сум па роднай краіне і жаданне хутчэй вярнуцца ў родны кут:

*Благаслаўлены час той будзе,
Калі ў родным сваім людзе
Куточак бацькаў прывітаю
І радасць жыцця там пазнаю...*

Якуб Колас з жонкай Марыяй Дзмітрыеўнай і сынамі Данілам і Юркай, 1917 год.

Колас, — была падзелена на дзве амаль роўныя часткі. Балюча было ўсведамляць, што мяжа, раздзяляюшая адналітнюю краіну, прайшла па самым сэрцы яе».

Толькі праз дваццаць гадоў пасля разлукі з малой радзімай давялося Якубу Коласу пабачыць яе з акна вагона, калі ён у 1935 годзе ехаў у Парыж на Міжнародны кангрэс п'яцімесячнага ў абарону міру. «З вялікім хваляваннем і жалем пазіраў я на тыя мясціны, — пісаў Я. Колас, — дзе колісь хадзіў я і ездзіў. Тыя ж убогія, вузенькія палоскі зямлі, тыя ж панскія маёнкі... Усюды на станцыях пышных постаці панюў, паўпанкаў і розных дробных шляхцюкоў. І толькі дзе-нідзе на задворках мільгала заношаная світка беларуса». Уражанні і перажыванні ад паездкі выліліся ў верш «З дарогі»:

*І горкім пальном
Паваяла ад песні, ўжо забытай...
Мой родны край і дом
Пад бэльмі пад арлом!
Нядоля ты цяжка славіты.
І я, твой родны сын,
Чужынцам у табе сябе
ўжо адчуваю...*

Вяртанне на радзіму стала магчымым толькі па хатайніцтве Наркамасветы БССР. Родная зямля дае сілы для плённай літаратурнай працы. З друку выходзяць «Казкі жыцця» (1921), зборнік вершаў «Водгулле» (1922), апавесць «У палескай глушы» (1923), паэмы «Новая зямля» (1923) і «Сымон-музыка» (1925).

Але шчасце паэта не было поўным. Для Якуба Коласа сумнай падзеяй стаў Рыжскі мірны дагавор, згодна з якім да Польшчы адышла Заходняя Беларусь. «К чорту іх межы! К д'яблу граніцы! Нашы тут гоні, бары!» — гнеўна пісаў Якуб Колас у вершы «Беларускаму люду». На тым баку ад мяжы засталіся родныя і блізкія, сябры і знаёмыя пісьменніка. Як жа горка было паэту ад таго, што ён не змог правесці ў апошні шлях сваю маці, якой не стала ў 1929 годзе, паехаць на пахаванне было немагчыма.

«Беларуская зямля па Рыжскім дагаворы, якім заканчалася вайна з белаянскай Польшчай, — пісаў Якуб

*О Беларусь у польскіх межах!
Цябе распялі на крыжы,
Твой дом запоўнілі вужы,
І дзеліць кат твае адзежы.
Але ўсяму свая ёсць мера:
Надыдзе неўнікнёны час,
І будзе суд загнаных мас,
Адплату ён нясе вам, зверы!*

Прышоў час, і «магутная Чырвоная Армія перайшла граніцу і ў некалькі дзён вызваліла Заходнюю Беларусь, несучы ёй доўгачаканае збаўненне і волю, — пісаў Колас. — Не было канца радасці беларускага народа. З якою шчырасцю, з яким захапленнем сустрэкаў ён сваіх братоў, воінаў Чырвонай Арміі! Гэта былі незабыўныя дні, гэта было шчаслівае адраджэнне народа, які амаль дваццаць гадоў жыў у цяжкай панскай няволі».

19 верасня 1939 года ў газеце «Звязда» Якуб Колас друкуе артыкул «Браты Заходняй Беларусі», у якім вітае працоўных Заходняй Беларусі з днём вызвалення. У газеце «Звязда» ад 22 верасня 1939 года быў змешчаны верш Коласа «Свайму народу»:

*На прастор, на шырокі разлог
Выхадзі, мой народ, грамадою,
— Сотні новых і ясных дарог
Расціпае жыццё прад табою!..
Новай доляй узыходзіць зара,
Будзеш жыць ты без панскай апекі:
Адышла, адцвіла іх пара,
І панам не вярнуцца навікі...*

Якуб Колас і Янка Купала на сустрэчы з настаўнікамі Белаастока, 1939 год.

На гэту ж тэму напісаны верш «Гудзе зямля, дрыжаць лясы...», які быў надрукаваны ў газеце «Звязда» 5 кастрычніка 1939 г.:

*Няма граніц, няма панюў —
Сышло іх панаванне:
Збучцеўшы пад былых вякоў
З магілы не паўстане...*

8 кастрычніка 1939 года Якуб Колас у складзе брыгады беларускіх пісьменнікаў (Купала, Бядуля, Аксельрод, Маўр, Паслядовіч і інш.) выязжае ў Белаасток для пра-

ведзення творчых вечароў і ўдзелу ў падрыхтоўцы да выбараў у Народны сход. Газета «Звязда» друкуе артыкул Коласа «Народам Заходняй Беларусі» пад газетным загаловам «Працоўныя Заходняй Беларусі! Адзіным фронтам ідзіце на выбары народных прадстаўнікоў у Народнае Сабранне». У Белаастоку сумесна з Купалам Колас піша зварот да пісьменнікаў Заходняй Беларусі, дзе заклікае іх у вольную сям'ю песняроў і пісьменнікаў і працягвае руку братаў дапамогі. 11 кастрычніка Колас выступае з прамовай на сустрэчы з беластоцкай інтэлігенцыяй, чытае верш «Свайму народу», 12 кастрычніка выступае на вечары культуры ў тэатры «Апалон», 13 кастрычніка выступае з прамовай на перадыбарчым сходзе настаўнікаў Белаастока, 15 кастрычніка разам з Янкам Купалам вяртаецца ў Мінск. У той жа дзень у газеце «Звязда» быў змешчаны верш «Радасная сустрэча».

25 кастрычніка датуецца верш «Наперад», які ўпершыню быў змешчаны ў газеце «Звязда» 28 кастрычніка. Пазней верш друкаваўся з падзаглаўкам «Да дня 28.X.1939». У гэты дзень дэпутаты Народнага

сходу Заходняй Беларусі ў Белаастоку прынялі рашэнне аб далучэнні Заходняй Беларусі да БССР.

Дні беспрасвецца ў нябыт адышлі,
Сонца ўзыходзіць над краем.
Вольныя людзі раскутай зямлі,
Песняю вас мы вітаем.
Збіты кайданы чорнай ночы,
Сцёрты старыя скаржылі.
Смела наперад, люд наш рабочы,
К шчасцю ў шырокія далі...

28 кастрычніка Колас удзельнічае ў рабоце Народнага Сходу Заходняй

Вкладка кнігі «Рыбакова хата».

Беларусі, выступае з прывітальнай прамовай.

У лісце да Сяргея Гарадзецкага ад 2 лістапада 1939 года Якуб Колас піша: «Вчера возвратился из поездки в Западную Белоруссию. Ездил в составе делегации от трудящихся Советской Белоруссии для приветствия Народного собрания. Потрясающее, глубоко волнующее впечатление произвело это собрание. Мне никогда еще не случилось видеть такой съезд, такой народный сход, где бы с такой силой изливалась душа народа, его горькая обида... Меня также глубоко взволновало и то обстоятельство, что белорусский народ не забыл и своих певцов, меня и Купалу, и выразил нам огромную свою признательность... Я встретил много лиц, рассказавших о своём жизненном пути. Сколько тем для поэта и писателя!..»

Якуб Колас пачынае працу над новай паэмай «Рыбакова хата». Ва ўступе да публікацыі ў газеце «Савецкі селянін», дзе быў апублікаваны ўрывак з паэмы, паэт адзначае: «Тэма і змест паэмы — барацьба беларускага народа за сваё нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне з-пад панскага гнёту».

4 лістапада 1939 года ў газеце «Звязда» друкуецца верш «Вольнаму народу», які напісаны Коласам з нагоды прыняцця 2 лістапада 1939 года закона аб уключэнні Заходняй Беларусі ў склад ССРС і ўз'яднанні яе з БССР:

*Света бясплаўна панская песня.
Кончана з панам, пан не ўваскрэсне,
У край наш не знойдзе дарог.
Вольным народам сталі вы сёння.
Вашы ўсе пожны, вашы ўсе гоні,
І шлях вам, як сонца, пралёг...*

**Васіліна МІЦКЕВІЧ,
галоўны захавальнік
фондаў Дзяржаўнага
літаратурна-
мемарыяльнага музея
Якуба Коласа.**

УЗБЕКІСТАН — БЕЛАРУСЬ

У Выдавецкім доме «Звязда» прайшла сустрэча з гасцямі з Узбекістана. Да журналістаў і кнігавыдаўцоў завіталі дарадца Пасольства Рэспублікі Узбекістан у Рэспубліцы Беларусь Рахматула НАЗАРАЎ і дырэктар Цэнтра народнай дыпламатыі Шанхайскай Арганізацыі Супрацоўніцтва ва Узбекістане Кабулжан САБІРАЎ.

Падчас размовы, прысвечанай сучаснаму стану развіцця бела-

руска-ўзбекскіх сувязяў у гуманітарнай, культурнай, літаратурнай сферах, быў выказаны цэлы шэраг прапаноў аб сумесных ініцыятывах.

— У нас, у Ташкенце, у галоўнай бібліятэцы краіны працуе аддзел літаратуры краін ШАС — і паўнаўладнасных членаў арганізацыі, і назіральнікаў, — расказаў спадар Кабулжан Сабіраў. — Ёсць і кнігі з Беларусі — на беларускай і рускай мовах. Спадзяёмся, што

гэты аддзел у найбліжэйшы час будзе істотна папоўнены літаратурай, выдадзенай у Мінску. Зусім нядаўна мы выдалі на ўзбекскай мове шыкоўна аформленую анталогію казак краін ШАС. Цяпер гэты ўнікальны зборнік з 88 казак розных народаў перакладзены на кітайскую мову. У хуткім часе пабачыць свет і анталогія на рускай мове. Упэўнены, што праект будзе рэалізаваны і ў Беларусі. Мы памятаем пра павязь з Узбекістанам

народнага песняра Беларусі Якуба Коласа, а таксама паэтаў, празаікаў, перакладчыкаў Эдзі Агняцвет, Сцяпана Ліхадзіеўскага, іншых беларускіх мастакоў слова. Лічымы, што вельмі важна было б скласці анталогію іх твораў, прысвечаных Узбекістану, і выдаць яе ў перакладзе на ўзбекскую мову.

У сваю чаргу дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Алесь Карлюкевіч звярнуў увагу на шэраг здзейшаных

у Беларусі выдавецкіх і медыйных праектаў, прысвечаных розным аспектам беларуска-ўзбекскіх гістарычных, культурных сувязяў.

— Сярод заснавальнікаў нашага Цэнтра народнай дыпламатыі — і Саюз пісьменнікаў Узбекістана, — падкрэсліў Кабулжан Сабіраў. — І гэта абавязвае нас зрабіць мастацкі пераклад адным з найважнейшых кірункаў народнай, літаратурнай дыпламатыі.

Раман СЭРВАЧ.

Згадваючы Якуба Коласа, Сцяпана Ліхадзіеўскага...